Kuramsal Yaklaşımlar Işığında

KENT FOLKLORU

EDİTÖR
ERKAN ASLAN

ÇİZGİ KİTABEVİ | e-Kitap

Kuramsal Yaklaşımlar Işığında

KENT FOLKLORU

Editör
Erkan ASLAN

ÇİZGİ KİTABEVİ

Çizgi Kitabevi Yayınları (e-kitap)

©Çizgi Kitabevi
Ekim 2023

ISBN: 978-625-396-109-1
Yayıncı Sertifika No: 52493

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -
Editör
Erkan ASLAN
Kuramsal Yaklaşımlar Işığında
KENT FOLKLORU

Yayına Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları
Tel: 0332 353 62 65- 66

ÇİZGİ KİTABEVİ

Sahibiata Mah. | Alemdar Mah.
M. Muzaffer Cad. No:41/1 | Çatalçeşme Sk. No:42/2
Meram/**Konya** | Cağaloğlu/**İstanbul**
(0332) 353 62 65 - 66 | (0212) 514 82 93

www.cizgikitabevi.com
/ cizgikitabevi

ÇARŞAMBA'YI ŞAM ALDI: BURSA ÇARŞAMBA BÖLGESİNDE SURİYELİLER - YERLİLER ve ÖTEKİLER

M. Emir İLHAN*

Giriş

2011 yılının Mart ayında Suriye'de hâlihazırdaki yönetime karşıt gösteriler başladı. 15 Mart 2011'de Suriye Dera'da gösterilerin patlak vermesi ve 26 Nisan 2011 tarihinde Suriye Silahlı Kuvvetleri'nin Dera'ya girmesinin ardından karışan Suriye'den, 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye sığınan 252 kişilik ilk grup Hatay'ın Yayladağ sınırından Türkiye'ye ulaştı.[1] 2011 Ekim'de Türkiye'deki Suriyeliler için fiili "Geçici Koruma" rejimi uygulanmaya başlandı.[2] 2011'de Türkiye'de uluslararası koruma altında başvuru yapmış toplam kişi sayısı 58.018'di. 2012'nin ortasından itibaren Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkilerin kopuşu resmiyet kazanmaya başladı ve Türkiye Cumhuriyeti 30 Mayıs 2012 tarihinde Suriye Arap Cumhuriyeti'nin diplomatik temsilcilerinin tamamının Türkiye'den ayrılmasını talep etti. Suriye Arap Cumhuriyeti iktidarına muhalif grupların uluslararası kuruluşlarca desteklenen görüşmeleri ve toplantıları da aynı yılın içinde başladı. 14 Kasım 2013'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği çıkarıldı. 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ve Avrupa Birliği arasında "Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Metni"ne bağlı olarak Geri Kabul Anlaşması imzalandı ve 1 Ekim 2014 tarihinde kısmen yürürlüğe girdi.[3]

28 Haziran 2014 tarihinde Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD veya DAEŞ) Suriye ve Irak'ta İslam devletini ve hilâfetini ilan etti. Bu tarihten önce Suriye ve Irak'ta başlayan IŞİD saldırıları şiddetini ve yayılımını arttırdı. Irak ve Suriye'den yeni bir göç dalgası daha meydan geldi. 22 Ekim 2014'te Geçici Koruma Yönetmeliği devreye girdi. 18 Nisan 2015'te Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube birimlerince üstlenilen bazı işlemleri yerine getirmek üzere İl Göç İdaresi Müdürlükleri görevlendirildi. 9 Aralık 2015'te Suriye-Türkiye vize muafiyet anlaşması Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından tek taraflı olarak son-

* Doç. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bursa/Türkiye. emirilhan@uludag.edu.tr ORCID: 0000-0002-7576-9477.

[1] 13 Ekim 2009 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma" kapsamında taraf ülke vatandaşlarının vize muafiyetleri mevcuttu. Suriye'deki iç karışıklıkların arttığı dönemde Suriyeliler için "açık kapı" politikası ve "misafir" yönelimi güçlüydü.

[2] Geçici Koruma statüsü Ekim 2014'te resmiyet kazandı.

[3] "2015 yılında başlayan mülteci krizi üzerine AB, Türkiye'den anlaşmayı tamamen yürürlüğe koyması talebinde bulunmuştur. Müzakereler sonucunda 29 Kasım 2015 tarihinde kabul edilen Ortak Eylem Planı uyarınca anlaşmanın 1 Haziran 2016'da tam olarak uygulamaya konmasına karar verilmiştir. İki taraf arasında bu anlaşmaya ve bir yol haritasına bağlı olarak yürütülen vize diyaloğu da böylelikle hızlandırılmış, Türkiye'nin yol haritasındaki kriterleri büyük ölçüde yerine getirmesi üzerine Avrupa Komisyonu, Türk vatandaşlarının Schengen bölgesine vizesiz seyahat edebilmeleri için tavsiye kararını 4 Mayıs 2016'da yayımlamıştır. AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nda yapılacak oylamaların neticesinde bu kararın Haziran 2016'da yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Ne var ki AB kurumlarının Türkiye'nin vize yol haritasındaki gereklilikleri tam olarak yerine getirmediğine dair görüşünü devam ettirmesinden dolayı her iki süreç de beklenen şekilde neticelenmiş değildir" (Ekinci, 2016:7). Başka ülke vatandaşlarını kapsamakla birlikte bu Geri Kabul Anlaşması'nda Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının iltica başvuruları kabul edilmiş olanları değil yasadışı göçmen statüsünde olanların Türkiye'ye kabulü üzerine anlaşılmıştır. (FIRST MEETING OF THE EU-TURKEY VISA LIBERALIZATION DIALOGUE AGREED MINUTES, 2013).

landırıldı.[4] 15 Ocak 2016'da Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik yürürlüğe girdi. 17 Mart 2016'da İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik; 26 Nisan 2016'da Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girdi. 24 Ağustos 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri[5] tehdit olarak gördüğü terör faaliyetleri, oluşumları ve grupları ortadan kaldırmak, uzaklaştırmak, engel olmak; Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki faaliyetlere desteklerini ve sınır ötesi saldırılarını ve geçişlerini engellemek adına Suriye'ye Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlattı. Aynı saik ve strateji beyanıyla 20 Ocak 2018'de Zeytin Dalı Harekâtı başladı. Türkiye sınırlarının güvenliği amacıyla 2015 yılında projesine başlanan 911 kilometrelik Türkiye – Suriye sınırına 837 kilometre uzunluğundaki duvar yapımının Aralık 2020'de tamamlandığı açıklandı.[6]

Türkiye'nin Suriye'yle geniş sınır komşuluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Geçici Koruma rejimi ve uzun süre devam eden "açık kapı" yaklaşımı dünyada açık ara en çok Suriyeliye ev sahipliği yapan ülkeyi Türkiye yapmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre, 31 Ağustos 2023 itibarıyla Türkiye'de, Geçici Koruma kapsamında 75.147'si geçici barınma merkezlerinde olmak üzere 3.298.817 Suriyeli yaşamaktadır.[7] Bursa'da kayıtlı Suriyeli sayısı, ilde kayıtlı nüfusun %5.07'sini oluşturmaktadır. Geçici Koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin illere göre dağılımında İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana ve Mersin'den sonra yedinci sırada 170.646 kişiyle Bursa bulunmaktadır (Geçici Koruma, 2023).

Bu çalışmada mevzubahis süreç sonunda Türkiye'nin Bursa Osmangazi ilçesinde yer alan ve Ahmetpaşa, Aktarhüssam, Çarşamba, Çırpan, Hocahasan, İntizam, Selimiye ve Şehabettinpaşa mahallerini bir arada tanımlamak için tercih ettiğimiz bir adlandırma olarak Çarşamba bölgesinde ikamet eden Geçici Koruma statüsü altındaki Suriyelilerle ilgili kültürellik ve uyum araştırması yürütülmüştür.[8] Bursa'nın tarihiyle, kültürüyle, gelenekleriyle kurdukları mesafe ve ilişkinin boyutları anlaşılmaya gayret edilmiş; Bursa'ya ait veya dâhil olma mekanizmaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Bursa ve Göç

Türkiye'deki Suriyeli "sığınmacı", "mülteci", "göçmen" meselesi 1960'lı yıllardan beri sürekli başka ülkelere göç veren Türkiye'nin transit göçte ve göçmen ev sahipliğinde krizler yaşayan bir ülke konumuna sokmuştur. Göç almayan çok az şehir vardır ancak söz konusu Bursa gibi tarihî ve büyük bir şehir olduğunda göç alması şehir kimliğinin önemli maddelerinden biri olmuştur. Bursa tarihî seyre bakıldığında "göç şehri" bile sayılabilir. Bursa'yı özel kılan durum sadece bir göç şehri olması değil, göç akınlarının da şehri olmasıdır. Kaplanoğlu'nun tasnifine göre bunu yedi akın (yedi göç ve nüfus akımı) olarak sınıflandırmak mümkündür (2014: 14-17):

1- Bursa'nın fethi. Birçok gazi ve abdallar, müritleriyle ve aşiretleriyle Türkistan'dan gelip konar. Orta Asya'dan gelenler Tatarlar'a, Konya Ereğli'sinden gelenler Şekerhoca Mahallesi'ne, Sivas'tan gelenler Sivasiler Mahallesi'ne, İran ve Azerbeycan'dan gelenler Acemler Mahallesi'ne, Bozkuş aşiretinin bir bölümü de Nalbantoğlu Mahallesi'ne yerleşir. Türkistan'dan gelenler ise, şimdi bulunmayan Pınarbaşı'ndaki Özbekler Tekkesi civarına, Hindistan'dan gelenler, Pınarbaşı'ndaki Hindliler Tekkesi civarında kalmışlardır. Türklerin Bursa'ya hâkimiyeti sonrası Bursa'ya daha çok Oğuzların Kayı, Eğdir, Boğdüz ve Alkaevli boyları göçmüş; Kütahya'da bulunan Ermeniler ve daha sonra da Yahudiler Bursa'ya yerleşmiştir.

[4] 17 Aralık 2015'te de Suriye Arap Cumhuriyeti yönetimi anlaşmayı iptal etti.
[5] Özgür Suriye Ordusu gruplarıyla birlikte.
[6] Türkiye'deki Suriyeliler ve uluslararası koruma boyutlarının yakın dönem kronolojisi için bk. (Erdoğan, 2022: 18-19).
[7] En yüksek sayı 2021 yılında 3.737.369 olarak açıklanmıştır. Geçici Koruma kapsamındaki 75.147 Suriyeli 31 Ağustos 2023 tarihi itibarıyla 7 il (Adana - Sarıçam / Hatay-Altınözü, Yayladağı, Apaydın / Kahramanmaraş-Merkez / Kilis-Elbeyli / Osmaniye -Cevdetiye / Gaziantep-Nizip / Malatya-Beydağı) ve 9 barınma merkezinde yaşamaktadır.
[8] Suriyelilerin Bursa'da merkez ilçelerinde yoğun olarak yaşadıkları diğer bölgeler Yıldırım ilçesi Yavuzselim ve Arabayatağı mahalleridir. Osmangazi ilçesi Merinos ve Çekirge bölgelerinde belli bir yoğunlukta ikamet eden Suriyeliler bulunmaktadır ancak Bursa'da Suriyeliler için yaşam ve kültür merkezi seçilecek olsaydı orası Çarşamba bölgesi olurdu.

2- 1530-1570 yılları arasında, Celaliler'den kaçanların Bursa'ya sığınmaları… Bursa'nın nüfusu iki misli artmıştır. Bu göçlerin çoğu, Anadolu'nun kırsal alanlarından gelenlerle olmuştur. 1877 1878 Osmanlı-Rus Savaşı ardından gerçekleşen göçlere halk arasında "93 Göçmenleri" denilmektedir.

3- 19. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Bursa bu dönemde, Doğu'dan Ermeni göçleriyle, 1880'li yıllarda 93 Göçmenleri'nin yerleşmesiyle büyük bir nüfus artışı yaşamıştır…1883 tarihli sayım ile 1903 yılı sayımı arasında Hüdavendigar ilinde 251.990 kişilik bir fark görülür. Bu fark, büyük ölçüde göçmenler nedeniyle oluşmuştur… Kazan'dan gelenler Mollaarap'a, Kırım'dan gelenler ve Pomaklar Alacahırka'ya, Kafkasya'dan gelenler Yıldırım'a yerleştirilmiştir… 93 Göçmeni köylerinin hemen tümü dağlarda kurulmuştur. Göçmenlerin yerleşimi sırasında gerek göçmenler arasında ve gerekse yerlilerle göçmenler arasında sorunlar, hatta çatışmalar çıkmıştır… 1870 yılında, Bursa Sancağı'ndaki gayrimüslim oranı yüzde 31.82 iken, 93 Göçmenleri'nin yerleştirilmesi sonucunda bu oran 1894 yılında yüzde 25.10'a düşmüştü.

4- Bursa'da dördüncü büyük nüfus artışı mübadele göçleriyle yaşanmıştır… 1912 yılındaki Balkan Savaşı sonrasında, işgal altında kalan Türklerin büyük bölümü Bursa'ya göçmüştür. Ancak Balkan Savaşı'nda gelenlerin iskânı yapılmadan savaş çıktığı için bu göçmenler yerleştirilmemiş, 1924 Mübadele Göçmenleri ile birlikte iskân edilmişlerdir.

5- Bursa'ya beşinci göç akını, 1950'li yıllardan sonra, Türk Hükûmeti ile Bulgaristan arasında yapılan anlaşma sonucu Bulgaristan'dan olmuştur. Bu göçmenler, Bursa'da Hürriyet ve Adalet mahallelerini kurmuştur… Bu arada 1955 yılında Yugoslavya ile imzalanan anlaşma sonunda Makedonya'dan da yoğun göçmen akını olmuştur. 1970'li yıllardan sonra Bursa'da yoğun olarak fabrikaların kurulması üzerine; Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinden yeni ve yoğun bir göç akını olmuştur.

6- Bursa'ya altıncı büyük göçmen akını 1969 yılından sonra yaşanmıştır. 1969 Bulgaristan göçleri 1978 yılına kadar sürmüştür. Bu çerçevede 1969–1978 arası gelen göçmenlerin Bursa'ya diğer göçmenlerde olduğu gibi toplu bir yerleşme yerine, Bursa'nın farklı farklı mahallelerine yerleşme gerçekleşmiştir.

7- Bursa'ya yedinci göç akını, 1989 yılında yaşanmış olan Bulgaristan göçleridir. Bursa, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarından itibaren dış göçler için bir çekim merkezi olmuştur. Bursa, 1950, 1969 ve son olarak da 1989 yılında, Bulgaristan'dan göç etmek zorunda bırakılan Türklerin en çok tercih ettiği il olmuştur. [9]

Sekizinci göç akını ise tek parça ve tek bir yerden gelme hâlinde olmasa bile (Irak, Suudi Arabistan gibi başka ülkelere gidip oradan Türkiye'ye sığınma başvurusu yapanlar gibi) Suriye'deki çatışmalar ve iç savaşın başlangıcından (karşılaştığım kadarıyla) 2020 yılına kadar süren Suriyeli sığınmacılardır.

Suriye - Çarşamba Hattında Göç, Şehir ve Kültür[10]

Göç bir şehre imkân sağladığı kadar hiç şüphesiz zorluklar da taşıyor.[11] Bursa ve Suriyeliler temelinde ilerleyen her cümle kitlesel bir göçü içerdiği kadar kitleselliği göz ardı da ediyor ve göçenlere dönük bireysel bir muhataplığa eviriliyor. Her bireysellik, bir kitleselliği her kitlesellik üniterliği ifade edebiliyor. Kitlesel bir eylem olarak Suriyelilik bir kişiye itham olabilmekte, bir kişi tüm Suriye ve Suriyelileri adlandırma noktasına gelebilmektedir.

[9] Maddeleştirmiş olmama karşın madde içerikleri Kaplanoğlu'na aittir.

[10] Bu çalışmanın takvimi ve diğer bazı sebeplerden ötürü zorunlu olarak ve büyük ölçüde genç ve yetişkin erkeklerle yapılan bu araştırma maalesef çocukların ve kadınların fikirlerini ve duygularını ihtiva etmemektedir. Onları da tanımlayan, onların anlam dünyalarına ayna olan hususlar elbette kaynak kişiler tarafından dile getirilmiştir ancak Suriyelilerle ilgili Türkiye kamuoyunda da kadınların ve çocukların merkeze alınmadığı da aşikâr.

[11] "Göç, yerinden edilen için de ona kapısını açan için de zor, sancılı, uyum güçlükleri barındıran bir durum. Ancak doğru yönetildiğinde pek çok olasılık, zenginlik de barındırıyor. 1492'de Osmanlı gemileri beraberinde on binlerce Yahudi ile İspanya'dan ayrıldığında, bu topraklara yeni bir müzik, mutfak ve dil de taşıdı. 1918 Rus İç Savaşı sonrasında Rus İmparatorluğu'ndan kaçan muhalif Beyaz Ruslar, 151 gemi ile İstanbul'a sığındığında kentin kaderini değiştirdi. İstanbul'un nüfusu o dönemde 800 bindi, gelen Rusların sayısı ise 200 bin. Türkiye'ye baleyi, bugün bildiğimiz anlamıyla plajları tanıttılar. Rejans, Karpiç gibi önemli restoranlar, pastaneler açtılar. Ayasofya'nın mozaiklerini restore eden yine bir Rus ressamdı. Yüz yılı aşkın zaman sonrasında İstanbul'a yeni gelenler arasından böylesi değerler çıkacak mı, bilemiyoruz. Ancak bildiğimiz kesin bir şey var: Mültecilerle yüz yıl öncesinde olduğu gibi 'sıcak bağlar' kuramıyoruz." (Tuna, 2022:11)

Öncelikle iki taraf yani uzak-yakın atalarından, doğduklarından veya uzun zamandan beri Bursa'da, Çarşamba'da olanlarla (tırnak içinde yerli[12]), göç etmiş Suriyeliler arasında sokaklarda da hissedilen bir mesafe vardır. Komşu dükkânları paylaşıyor olsalar da Suriyelilerde de Çarşambalılarda da adı tam konulamayacak bir tedirginlik, görüşmelerde bazen açık bazen de kapalı olarak gösterilmekte ve ifade edilmektedir. Bu tedirginliğin öznel olarak iki boyutu bulunmaktadır. Birincisi iki taraf da diğerinin göreneklerine yabancılık hissediyor, ikincisi ise birbirlerine meydan okumaktan, akışlarına engel olmaktan veya bireysel ve ortak yaşam konularında açıktan "kötü göz kötü söz" etmekten mahcubiyet duyuyorlar. Mahcubiyete özellikle vurgu yapmak gerekir. Suriyelilerle komşuları arasındaki diyalog kanallarını yoklayıp boyutunu anlamaya çalışıp "neden yüzüne söylemiyorsunuz" diye sorulduğunda "Açıktan söylemeyeyim kabahat aslında onlarda da değil ayıp olur"a benzer cümleler çoğunun dilinden dökülmüştür.

İlginç bir biçimde söz konusu iki taraf da Çingeneleri ve Zencileri[13] kendilerinden ayrı iki gruba konumlandırmaktadır (KK1, KK2, KK3). Yerliler de Suriyeliler de Bursa'da Kamberler olarak bilinen Çingenelere kriminal olayların; büyük bir çoğunluğu üniversitesi öğrencisi olarak Çarşamba'da yaşayan Zencilere de masumiyet, sessizlik ve uyum timsali olarak yaklaşmaktadır. Yerlilerin ve Suriyelilerin bir araya geldikleri diğer bir husus ise enflasyon ve işsizliğin sebebi olarak Suriyelilerin gösterilmesinde taraf veya karşıt taraf olarak ortak gündem olarak birleşmeleridir.

Görüştüğüm Suriyeliler geleceklerini belirsiz görmekte, gençlerin çoğu Avrupa'ya gitme hayali kurmakta, Avrupa'ya gitmek için uğraşmakta; Bursa'ya ve/veya Çarşamba'ya çalışabildikleri, geçinebildikleri müddetçe yerleşik oldukları konusunda güvencede hissetmemektedirler zira bir gün ikametlerinin değiştirilebileceği düşünmekteler. İkamette zorunluluk uygulaması olmasa, daha fazla para kazanabilmek için İstanbul'a gitmek isteyenler de bulunmaktadır.

Taraflar arasındaki tüm tartışmalar ve tartışma sorunları esasında üç ana başlık etrafında şekilleniyor görünmektedir: Ekonomik problemler, mekânsal problemler ve sosyo-kültürel uylaşım ve uzlaşım problemleri. Ekonomik zorluklar, kent sorunları ve kuşaklar arası uzlaşım bir kenara farklı topluluklar ve gruplar arası uzlaşım problemlerinin de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının problemleri arasında yer alması tartışmaları canlı tutmaktadır ve kısırdöngüde bırakmaktadır (ileride bu üç mesele kaynak kişilerin beyanlarıyla tartışılacaktır).

Geçici koruma statüsünde olanlarla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını ilgilendiren, aynı kefeye koyan ekonomik ve mekânsal problemlerin çıktıları iki grubu da benzer biçimlerde etkilemektedir. Katılımcıların ifade ettiklerine bakılırsa zorlukları aynı ölçüde yaşamaktadırlar ve sıkıntılarından kurtulmak için benzer mücadeleleri (daha iyi bir iş bulmak, daha çok çalışmak, Avrupa'ya gitmek vb./vd.) vermektedirler. Ekonomik ve mekânsal problemleri tanımlamadan önce kültürel varlık ve uyum hakkında konuşulabilir.

Bursa'nın tarihî ve coğrafi zengin kültürel birikimin yansımalarını Suriyelilerin dağarcığında görmek mümkün. Bursa tarihî ve kültürünün İslam Tarihi ile ilgili kısımları konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. İznik Konsili ile ilgili bilgi başı çekmektedir (KK5, KK6). Bursa'nın Bizans'tan alınışına ek, Çanakkale Muharebesi'nde Türklerle beraber savaşan Araplarla ilgili bilgiler de bir "kendini savunma" ve tarihî ortaklık olarak zikredilmektedir (KK3).

Ulucamii ve çevresi Bursa'nın tarihî ve kültürel merkezidir. Geçici Koruma statüsündeki Suriyeliler için de Ulucami hem tarihî hem de kültürel bir rolü üstlenmişe benziyor. Orta yaş ve üstü Suriyeliler hem

[12] Göçebelik veya atlı göçerlikle ve atalar kültüyle bağlantılı olarak gelen bir yaşam pratiğinin izleri olarak da okunabilecek bir unsur olarak İstanbul, Bursa, İzmir gibi şehirlere göçüp orada yaşamaya başlayan Türkler de kendilerini doğdukları ve yaşadıkları şehirli olarak adlandırmaktan öte, göç edip geldikleri, atalarının olduğu yeri memleketlilik olarak merkeze alırlar. Bu, kente aidiyetle ilgili bir sorun olmakla birlikte yurttaşlıkla da ilgili bir sorundur. Kentlilik ve yurttaşlık idraki, soy ve dinle ilişkisini kurması bakımından üstünkörü ve kusurlu bir ilişkidir. Kente aidiyete dair bir tek söz işitmedim. "Bursa'mı", "Bursa'mızı", "Bursa'yı" mahvettiler demek yerine daha ziyade "ülkeyi mahvettiler", "mahalleyi mahvettiler" duyuldu. Bu anlamda yerlilik meselesinin de sorunlu olduğunu ifade etmeye çalışıyorum.

[13] Roman ve Siyahi tabirini özellikle kullanmıyorum. Kürt, Türk, Ermeni, Dürzi gibi adlandırma veya tanımlar Türk, Kürt, Dürzi, Ermeni olan bir grup, bir millete dönük alçaltıcı veya aşağılayıcı söylemler olarak kullanılabilir ancak bunun bir itham olması, itham edenle ilgilidir. Çingenenin pejoratif bir kasta bürünebilme potansiyeli dolayısıyla, daha sık dolaşımda tutulan Roman'ın, Çingene önyargısını kaldırmak için sürüme sokulmasının kendisinin de aşağılayıcı bir ifade olduğunu düşünmekteyim. Zenci yerine Siyahinin kullanılmasının da ABD'den ithal edilen bir kavramlaştırma ve bir nevi ırkçılık olduğu, gizli ırkçılık taşıdığı kanaatindeyim.

tarihî hem de manevi anlamı bakımından başta Cuma namazı olmak üzere vakit namazlarını Ulucamii'de kılmak için fırsat kolluyorlar, Bursa'daki camilerde çok sıcak karşılandıklarını söylemekteler (KK4, KK6).

Bursa'nın meşhurları arasında şeftalisini, Kemalpaşa tatlısını, kebabını (İskender), pideli köftesini, tahanlısını sayarak Bursa mutfak kültürünün daha çok popülerleşmiş ve ticarileşmiş ürünlerine dair malumatları oldukları anlaşılmaktadır (KK5, KK13, KK14, KK3, KK4). Bursa'nın yerlileri de Suriyelilerin tatlılarına, yemeklerine ve tavuk ürünlerine[14] aşinalar ancak Suriyelilerin şerbetli tatlıları hariç genel olarak mutfak kültürleri tat ve görüntü olarak hoşlarına gitmemekte, baharat kokusundan olduğunu düşünerek rahatsızlık duymaktalar (KK2, KK11, KK9, KK1, KK7), sağlığa uygunluk (hijyen) açısından sakıncalı olduğunu ısrarla vurgulayanlar da bulunmaktadır (KK11, KK7, KK16).

Bursa'nın folkloru konusundaki farkındalık hayli düşük seviyede görünmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olanlarda çok daha yüksek bir farkındalık olduğundan da emin değiliz şüphesiz. Türkiye'deki geçiş dönemleri ile ilgili pratiklerin birçok Suriyelinin dikkatini çektiği anlaşılıyor (KK12, KK5, KK3). Kız isteme, mihr, çeyiz, kına, düğün oyun ve eğlencelerinin icra biçimlerine; komşuları olan Çingenelerin düğünlerine dair aşinalıkları ve bilgileri mevcut. Türkiye'deki sünnet pratikleri, Suriyelilerin alıştığından çok farklı. Suriyelilerde çocuk doğduktan kısa bir süre yapılan sünnetin Türkiye'de 7-8 yaşına kadar yapılıyor olmasını şaşkınlıkla karşılamaktalar (KK12,KK17).

Bursa'da yaşayanların, Bursalı olanların arasında başta türkler ve Çerkesler (Suriye'den de tanış oldukları topluluklar) olmak üzere, Lazların, Macırların (Muhacir) ve Alevilerin olduğunu bilenler yer almakta ve kendilerine de bu göçmen gruplarına benzer kabullerin oluşmasını bekleyenler bulunmaktadır (KK3). Söz konusu toplumların kendi aralarında kendi dillerini konuşması nasıl sorun kabul edilmiyorsa kendilerinin de Arapça konuşmasında sakınca görülmemesi beklenmektedir (KK14, KK15, KK3). Siyasi kabul ile kültürel kabulün kesiştiği nokta bunun gibi tarihî bütünleştirme çabalarında hissedilmektedir. Aynı ilaha inananların aynı yolda yürüyebileceklerine dair inanç, ortak bir tarihi paylaşmış olmak kadar, tarihte toplulukların ortaklaşabilme noktalarına vurguya dönüşmektedir.

Bursa veya göç ettikleri yer ile ilgili kültürel bilgi ve yakınlığın ne kadar az olduğu ortadadır. Aynı durum Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında da şüphesiz görülebilmektedir. Suriyeliler açısından, yerleşik düzenin daha kurulamamış, Avrupa'ya gitme hayallerinin daha bitmemiş olmasının yanında, Çarşambalıların da onları kendi ritüellerine dâhil etmeye istekli olmamaları, hatta kaçınmaları gibi sebepler bulunmaktadır (KK7, KK8, KK9, KK10, KK11).

Bu noktada kaynak kişilerin doğrudan ifadelerine dayanan verileri birebir vermekte fayda görünmektedir. Son bölümde ifade edilecek olan unsurların bütünlüğünü ortaya koymak adına yerinde olacaktır:

"Çarşamba'da olay oldu mu biz suçlanıyoruz…Kavgalar 'neden baktın' kavgası… Hırsızlık biz yapıyoruz diyorlar, bisikletimi gözümün önünde Türk çaldı, yakalayamadım, şikâyet ettim işe yaramadı" KK13

"Halep'in çocuğu çok, Şam'ın yok" (Suriyeliler arasında çok çocuklu ailelerin Şam dışındaki illerden gelenlerde olduğunu söylemek için ifade etti) KK5

"Bursa hapis gibi çıkamıyoruz, yasak" KK14

"Neden sorun var biliyorsun? Türkler 9'dan sonra yatıyor Suriye gece 12'da dışarda, Türklerde bir ki çocuk var, bizde çok çocuk var" KK14

"Gece sokaklarda Türk gruplar" KK15

"MA plakalardan biz olduğunu anlıyorlar. Benim üç arabamı çaldılar." KK14

"Herkes birbirinden korkuyor" KK14

[14] Suriye'deki iç karışıklıklar öncesi gittiğim Şam ve Halep'te bu kadar çok piliç-tavuk mutfağı görmediğimi paylaştığımda, Türkiye'de tavuk ürünlerine erişimin daha ucuz ve kolay olmasından; kırmızı et fiyatlarının yüksekliğinden ötürü bir seçenek olarak, Bursa'da tavuk ürünlerinin fazla olduğundan bahsedildi (KK12, KK4).

"Çocukken geldim Suriye'den… 8'e kadar okudum, aile bakmak için çalışmak zorundaydım okulu bıraktım" KK17

"Avrupa denedim olmadı" KK6

"İlk zamanlar daha iyiydi. Her gün daha çok çalışmak zorundayım" KK12

"İşsizlik biz suçlanıyoruz. 16-17 saat çalışıyoruz.[15] KK14

"Bursalılar başka yerlere göre daha sıcak" KK12

"Bursa farklı, davranış iyi, komşuluk iyi" KK3

"Türkmen'im desem de ama Suriyelisin diyorlar" KK3

"Suriyeli Türk gibi. Uyuşturucu hırsızlık.. Şimdi ortak çalışıyorlar (Gülüşmeler)… Hesap sormak yok. Hırsızlık oluyor, polis peşine düşmüyor, adalet yürümüyor… Dün 2 motor çaldılar. Her gün hırsızlık var… Çingeneler sigara istiyor olmayınca bıçaklıyorlar" KK3

"Suriyeliler organize… Taciz ediyorlar" KK18

"Suriyeliler söz tutumuyor… Esat'ın adamaları var… Gruplaşma var… Uyum sorunu ekonomik" KK10

"(Suriyelilerde) Örf, adet yok, çirkef ve kavgacılar. Sorun dilleri değil hareketleri, hijyen, çöpler" KK7

"(Suriyeliler) Pis, zenciler çok iyi"KK1

"Türkle anlaşabiliyorum, onlara (Suriyelilere) kanımız ısınmıyor" KK9

"Suriyeliler keyfe düşkünler. Yolda yürümeyi bilmiyorlar. Çöp atmayı bilmiyorlar. Kokuyorlar. Eğitimsizler. Piyasayı kızıştırıyorlar. Dükkâna daha fazla para teklif edip fiyat yükseltiyorlar. Burada yabancı olan biziz dükkân bulamıyoruz. Yavuzselim'de Kürtlerle baş edemiyorlar o yüzden oraya gitmek istemiyorlar, burdalar. Geldiklerinden beri aramız kötü. Geçenlerde 7 kişiye 108 kişi saldırdılar. Zencilerle iyiyiz, garibanlar, öğrenciler" KK11

"Göçmenler korkarlar. 72 yıldır aynı mahalledeyim tüm pislik bizimkilerde (mahallenin yerlilerinden bahsediyor). Kalabalık en büyük sorun. Dükkânlar, evler onlar gelmeden önce boştu, onlar doldurdu. Burayı var eden onlar oldu" KK19

Sorunlar ve Sonuç Niyetine

Kültürel bir yoklamaya niyetlenen bu araştırmanın da üstünde, güncel siyasi tartışmaların gölgesi bulunmaktaydı. Alan araştırmasında Bursa kültürü, tarihi, gelenekleri, kent bilgisi vesaire hakkında sorulan her soru geçiştirilmeye çalışılarak siyasete çekilmekteydi. Fikirlerine müracaat etmek istediğim Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve Çarşamba bölgesinin eski mahalle sakinlerinden "konuşsam Suriyelilerin gitmesine yarayacak mı?" serzenişiyle konuşmayı reddedenlerle karşılaşıldı.72 yaşındaki Y.Y. Filistin-İsrail meselesini örnekleyerek, siyasi meselelerin kültürel sonuçları ve hesapları olacağını, Türklerin kültürel özgürlüklerinin ortadan kalkacağını düşünmekte, kültürel irtibatı tehlikeli bulmaktaydı (KK7). Anlaşılan bazı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için esas olarak "kültürel yük" olmayan Suriyeliler "siyasi yük" olarak görünmekte.

Mahalle havadislerinin de pek de sağlıklı bir biçimde dolaşımda olmadığı çok açık. Alan araştırmasının ilk günü genç mahalle sakinleri Çarşamba'da az önce bir cinayet gerçekleştiğini, bir Suriyelinin yine cinayet işlediğini söylemişlerdi (KK9, KK1). Sonraki gün rastlantı sonucu söz konusu cinayetin gerçekleştiği sokaktaymışım, orada görüştüğümüz bir Suriyeli (KK3) meselenin, önce beraber olduğu bir kadını sonra kendisini öldüren Türk komşularının haberi olduğunu ifade etti, aynı vakitlerde oradan

[15] Görüşme esnasında M. adında 50'li yaşlarında biri geldi. Şaka yollu "bir tek bunlar iyi diğer Suriyelileri kovmak lazım" dedi. Bir tamir işi için teyitleştiler. Adresi verdi ve "iş 50 ise 100, 100 ise 200 diyorsun tamam mı" dedi. Sonra bana dönüp, "iş ticaret böyle" deyip gitti

geçen polis aracındaki memurlardan da teyit ettiğimiz bu malumat[16] bu bilgi kirliliğinin çok çarpıcı bir örneği olmuştur.[17]

Geçici Koruma statüsü altındaki veya sonradan Türkmen kontenjanından veya sigortalı çalışma süresini doldurup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma hakkı kazanan Suriyeliler konusunda sosyal uyumun sağlanması ve sosyal uyum unsurlarının kullanılması gerektiği konusunda bir farkındalık ve eylem alanı oluşmuştur. Kültür ve sanat da bu alanın içindedir. Giderek artan ekonomik sorunların da kentlilik ve kültür ilişkisini belirleyecek bir uyum, aidiyet ve yaşam önceliği vermediği açıktır. Daha ziyade merkezi hükûmetin politikalarınca şekillenen belediye ve sivil toplum pratikleri içinde (Barkçin, 2020: 77-79), Bursa Osmangazi Belediyesi'nin 2020-2024 Stratejik Planı, toplumsal aidiyetin güçlendirilmesi, kentli bilinç ve farkındalığının artırılmasına dönük eylem, strateji ve proje geliştirme çalışmalarını taşıdığı görülmektedir (2020-2024 Stratejik Plan, 2019: 25,31,53,71,76) [18].

Türk komşular veya Çarşamba bölgesinin mukimlerinde intibak çabasına pek şahit olunmamıştır, uyum "Suriyeliler" diye genelleştirilen geçici koruma altındakilerden, kaçak çalışanlardan vs. beklenmektedir. Bu anlamda "sosyal uyum eksikliği" olarak konu ile ilgili araştırmalarda sıkça karşımıza çıkan cümle sorunlu görünmektedir. Mahalledeki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, Çarşamba'nın eski sakinlerinin Suriyelileri söylem ve tavır olarak kendi grup bütünlüklerinden daha aşağıda görmeleri, herkesin yerli yerinde kalması düşüncesi ve fikrinin açıktan ve dolaylı zikredilmesi sosyal baskınlığın bir yönelim olarak güçlü olduğu kanaatini uyandırmaktadır.[19]

Yakın zamanda Bursa'nın çevre ilçesi Orhangazi ilçesindeki bir araştırmanın verileriyle, bu çalışmadaki alan deneyiminin birçok örtüşen yanı bulunmaktadır (Zor, 2021:vii): Suriyelilerde minnetle karışık çaresizlik ve yalnızlık duyguları ve "yabancı"[20], "misafir", "sığınmacı" kategorileriyle yeniden ve yeniden tanımlanmaları, "biz" ve "onlar" ayrımının taraflarında kalmaları gibi yakınlıklar mevcuttur.

---

[16] https://www.olay.com.tr/bursadaki-sevgili-dehsetinde-yeni-detaylar-ortaya-cikti-1190917

[17] Böyle bir rastlanın sonucu olarak derleme planı da bazı sorular da ister istemez değişmiş, Özarslan ve Veren'in terimleştirdiği gibi "planlı derleme"den "ânî/tesadüfî derleme"ye geçilmek zorunda kalınmıştır (Özarslan ve Veren, 2021:8). Sadece bu misalde değil böylesi bir derlemenin birçok anında derleme yeniden biçimlenmiştir.

[18] Eylem 16.1.1 Başlık: Kentlerde aile yaşam merkezleri, spor ve gençlik merkezleri ve toplum merkezleri gibi sosyal donatı alanları kurulacaktır. Verilen Görev/İhtiyaçlar (Politika ve Tedbirler): Kentlerde göç alan ve nüfusun yoğun olarak bulunduğu mahallelerde aile yaşam merkezleri, spor ve gençlik merkezleri ile toplum merkezlerinin kurulması, bu merkezler aracılığıyla mahalle sakinleri arasında iletişimin güçlendirilmesine ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik programlar düzenlenmesinde yarar görülmektedir… İlçenin 1. derece deprem bölgesinde yer alması Suriyeli, Afgan vb. göçle gelen nüfusun kent içi mobilitesinin fazla olması. Farklı kültürden göçmen grupları ile toplumsal uyumun sağlanamaması… Göçmenlerin topluma adapte olmasını sağlamak amacıyla işbirlikçi kuruluşlarla düzenli toplantılar gerçekleştirilmesi… Stratejik Hedef SA 3. Toplum Refahı ve Esenliğine Katkı Sağlamak = riskler / Artan nüfus yoğunluğu (Yerli ve Yabancı Uyruklu düzensiz göç) - tespitler / İlçemiz sınırlarında ikamet eden vatandaşların (göçmen) kayıt altına alınması ve şehirli bilinci oluşturulması. Mevzuat değişikliklerinin anlık takibi ve personele aktarılması Müşterek Çalışma yapılacak müdürlükler ile koordinasyon eksikliği… Stratejik Hedef olarak SH 4.2. Çocuk, Genç, Yaşlı ve Engellilerin Bakım ve Barınma İhtiyaçlarını Destekleyecek Mekânsal Uygulamaları Yaygınlaştırmak = 1. Türkçe Eğitim Verilen Göçmen Sayısı. Toplumsal Aidiyeti Güçlendirme Projesi / Türkçe öğrenmek için OSMEK kurslarına katılan göçmen sayısını ölçen göstergedir. 2. Broşür Sayısı-Toplumsal Aidiyeti Güçlendirme Projesi / Göçmen gruplara yönelik hizmet alanları ve iletişim kaynakları hakkında bilgilendirme veren broşür sayısını ölçen göstergedir. 3.Etkinlik Sayısı-Toplumsal Aidiyeti Güçlendirme Projesi / Göçle gelen grupların toplumsal aidiyetini güçlendirmek için yapılan etkinlik sayısını ölçen göstergedir.

[19] Yanbolluoğlu'nun derlediği gibi (2018:61), "sosyal baskınlık yöneliminin Almanlar'ın Müslüman önyargısı üzerinde (Uenal, 2016)... Türkler'in Kürtler'e yönelik duyguları ve sosyal ilişkileri üzerinde (Balaban, 2013) ve bir başka çalışmada Türkler'in Suriyeli mültecilere olan sosyal mesafe üzerinde (Karaoğlu, 2015) etkili olduğu... Gruplar arası temasın kaygı aracılığıyla Müslümanlara (Hutchison ve Rosenthal, 2010), göçmen çalışanlara (Voci ve Hewstone, 2003), ve Kürtlere yönelik önyargıyı (Güler, 2013) yordadığı gösterilmişti."

[20] Çarşamba'da Suriyeliler ne tam anlamıyla yabancı olabiliyor, ne dost ne de düşman. Âdeta kentin debdebesinde ne kadar süreceği belli olmayan bir an gibi yaşıyorlar. Bauman dost, düşman ve yabancı üzerine çok dokunaklı bir ayrım koymuştu: "Simmel'i izleyerek şunu diyebiliriz: Dostluk ve düşmanlık, sadece bu ikisi, *toplumlaşma* biçimleridir. Bunlar, gerçekten de, tüm toplumlaşmanın arketipidir; birlikte toplumlaşmanın iki koordinatlı matrisini oluştururlar. Toplumlaşmanın olası hale geldiği çatısını yaratır ve "ötekiler *ile* olma" *olasılığını* ortadan kaldırırlar. Dost olma ile düşman olma, *Öteki*nin başka bir *özne* olarak tanınabildiği, "tıpkı benlik gibi bir özne" olarak yorumlanabildiği, benliğin yaşam dünyasına kabul edilebildiği, anlamlı sayılabildiği, olabildiği ve kalabildiği iki kiptir. Dost ile düşman arasındaki karşıtlık olmasaydı bunların hiçbiri mümkün olmayacaktı. Sorumluluk bağının kopması olasılığı olmasaydı, hiçbir sorumluluk kendisini bir ödev olarak koyamayacaktı. Düşmanlar olmasaydı dostlar da olmayacaktı… Yabancı ise, bu evcimen husumete, dostlarla düşmanlar arasındaki bu çatışma üreten danışıklı dövüşe karşı isyan eder. Yabancının taşıdığı tehdit, düşmanınkinden daha korkutucudur. *Yabancı*, toplumlaşmanın kendisini -tam da toplumlaşma *olasılığını*- tehdit eder. Dostlarla düşmanlar arasındaki karşıtlık blöfünü, *compleat mappa mundi*'ye yayılan [tüm dünyanın haritası; tüm dünyayı kaplayan-ç.n.] olarak, bütün farklılıkları tüketen ve dolayısıyla da kendisi *dışında* hiçbir şey bırakmayan bir farklılık olarak görerek buna meydan okur. Bu karşıtlık, bütün bir toplumsal yaşamın ve bunu oluşturan bütün farklılıkların temeli olduğu için de, yabancı, toplumsal yaşamın ta kendisini baltalar. Çünkü yabancı ne dost ne de düşmandır; belki de her ikisidir. Çünkü biz, gerçekte ne olduğunu ve bunu bilmenin yolunu dahi bilmiyoruz. Yabancı, *karar verilemeyenler* ailesinin bir üyesi (belki de temel ve arketip üyesi)dir. (2003:76-77)

Ekonomik sorunların kültürel mesafeyi de belirlediği bu zamanlarda Suriyelilerin istihdamdaki rolünün de pek idrak edilemediği anlaşılmaktadır. Kaynak kişilere başvurulduğunda Suriyeliler, çalıştıklarının karşılığını alamamaktan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da karşılığını alabilecekleri iş bulamamaktan şikâyetçiler. Bazı araştırmalar Suriyelilerin Türk işgücüne "tamamlayacı bir işgücü" olarak hareket ettiğini, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde yapılan araştırmalar da söz konusu durum odağında kayıt dışı istihdamda Suriyelilerin rolünün arttığını, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını da, "daha soyut ve daha karmaşık" işlere ittiğini belirtmektedir.[21] Şanlı'nın Bursa'daki alan verilerinde Suriyelilerin büyük bölümünün kayıt dışı, ucuz işgücü, yasal çalışma saatlerinin üzerinde, asgari ücret seviyesinin altındaki maaşlara çalıştıklarını göstermektedir (2022: 240). Bunun da farklı rekabet ve çatışmaları beraberinde getireceği çok açıktır.

Sosyo-ekonomik çatışma ve rekabetin çetin şartlar altında ilerlediği bu zamanlarda Suriyelilerin yerele olan bağlarını pekiştirecek sonuçlar üretmelerini beklemek, olumlu bir yaklaşım olmayabilir. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu yöndeki çalışmalarını Suriyelilerin daha çok sosyo-ekonomik refah arayışı olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Tüm bunlardan öte ve ziyade Bursa Çarşamba özelinde bir kent ve kentlilik sorunu tüm bu çatışmalar kadar önemli bir yer tutmaktadır. Kent (özel olarak Çarşamba) Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilere ev sahipliği yapabilecek hazırlıkları yapmamış, düzenlememiş ve dengeleyememiştir. Suriyeliler de farklı kentlilik göreneğinden gelen, diğer yandan ilk defa büyük bir kente Bursa'da tanık olan heterojen bir gruptur. Kent ve kent kültürü arasındaki ilişki bu durumda krizi oluşturan temel dinamik olmaktadır. İnanç ve geleneklerden kaynaklanan derin, geniş uçurumlar bulunmasa da kent yaşam göreneği ve geleneğinde büyük farklılıklar bulunmaktadır. Mesele Suriyelilerin kim oldukları, tarihî ve dinî bakiyeleri değil geldikleri kenti, dinamiklerini dönüştürme yoğunlukları ve kent yaşamına kaynaşma, ayak uydurma; diğer gruplar ("yerliler") için de alışma ve derinleşme sorunudur.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın, Bursa Uludağ Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etiği Kurulları Başkanlığı (Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)'nın 07.09.2023 tarih ve E-92662996-044-25470 sayılı yazısı ile etik komisyon onayı alınmıştır. Etik komisyonun soruların ve ifadelerin yabancı hukukuna uygun bir şekilde uyarlanması tavsiyesi üzerine "Suriyeliler" ifadesi genellikle yerleşme ve kültürel birliği, "Geçici Koruma statüsü" ve "Türkiye Cumhuriyeti" vatandaşları ifadesi ise yasal yükümlülük, yerleşiklik ve belli bir sınırlandırmayı ifade etmek üzere kullanılmıştır.

Sonnot

Araştırmanın en önemli gediği şüphesiz dil engeliydi. İfade ettikleriyle ifade etmek istediklerinin sınamasını yapabilecek dilsel bir yakınlık mevcut değildi. Türkçeyi bilen Suriyelilerin yardımından hayli istifade edilmiş olunsa da asla boşluğu kapatabilecek ölçüde olduğunu düşünmüyorum. Örneğin Karagöz (ve Hacivat)'ü sorduğumda, bilip bilmemeleri bir kenara anlatabildiğimden de şüpheliyim.

[21] Resmî olmayan sektör ve işlerden çalışan her 10 Suriyelinin kayıt dışı istihdamdaki her altı Türkiye vatandaşının işini kaybetmesine neden olduğunu, Suriyelilerin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı (metinde yerel denilmektedir) işçilerin resmî olmayan sektörlerden resmî sektörlere geçişine neden olduğunu söylüyor (Del Carpio & Wagner, 2015).Sonuçlarımız Suriyeli mültecilerin mevcut Türk işgücüne tamamlayıcı bir işgücü olarak hareket ettiğini göstermektedir (Serttaş & Uluöz, 2021:1). Suriyelilerin, Türkiye'de tüm çalışanlar içindeki oranı %2,9 olmasına rağmen, belirli faaliyetlerde Suriyeli çalışanların yoğunlaşması, ulusal düzeyde etkiye neden olmuştur. S.14 (Caro, 2020:14) Hanehalkı İşgücü Anketi verisi ile yapılan analizler mültecilerin geldikleri bölgelerdeki çalışanları daha az kol gücü gerektiren, daha soyut ve daha karmaşık işlere ittiğini göstermektedir. (Akgündüz & Torun, 2019)

Kaynaklar

2020-2024 Stratejik Plan (2019). [Stratejik Plan]. Osmangazi Belediyesi. (s.109). https://osmangazi.bel.tr/skin/base/images/rapor/belge/Osmangazi_Belediyesi_2020 2024_Stratejik_Plani.pdf

Akgündüz, Yunus Emre ve Torun, Huzeyfe. (2019). "Two and a Half Million Syrian Refugees, Tasks and Capital Intensity", *Central Bank of the Republic of Turkey*. 19/23: 29.

Balaban, Çiğdem Damla. (2013). *The Roles of Intergroup Threat, Social Dominance Orientation and Right-wing Authoritarianism in Predicting Turks' Prejudice Toward Kurds*. Middle East Technical University, Master's Thesis. Ankara.

Barkçin, Ali Buğra (2020). *How To Live Together: Examining the Role of Culture and The Arts in the Case of Syrian Refugees in Bursa.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Bursa.

Bauman, Zygmunt. (2003). *Modernlik ve Müphemlik* (çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Caro, Luis Pinedo (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler* ILO Türkiye Ofisi, s. 58.

Del Carpio, Ximena V& Wagner, Mathis. (2015). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. *World Bank Policy Research Working Paper*, 7402.

Ekinci, Mehmet Uğur. (2016). *Türkiye—AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu*, SETA, 88.

Erdoğan, M. Murat. (2022). *Suriyeliler Barometresi-2021: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Eğiten Kitap.

FIRST MEETING OF THE EU-TURKEY VISA LIBERALIZATION DIALOGUE AGREED MINUTES. (2013). https://www.mfa.gov.tr/data/agreed%20minutes%20ve%20annotated%20roadmap.pdf

Geçici Koruma. (2023). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638

Güler, Meltem (2013). *Gruplar Arası Temas, Kaygı ve Yanlılığın Sosyal Mesafeye Etkisi: Türk ve Kürt Kökenli Gruplar Üzerine Bir Çalışma*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara.

Hutchison, Paul, & Rosenthal, Harriet E. S. (2011). "Prejudice Against Muslims: Anxiety as a Mediator Between Intergroup Contact and Attitudes, Perceived Group Variability and Behavioural Intentions". *Ethnic and Racial Studies*, *34*/1: 40-61.

Kaplanoğlu, Raif. (2014). "Göçlerle Kurulan Şehir". *Bursa'da Zaman*, 12: 14-19.

Karaoğlu, Ezgi. (2015). *The Role of Social Dominance Orientation, Empathy and Perceived Threat in Predicting Prejudice of Turkish Citizens Toward Syrian Immigrants*. Middle East Technical University, Master's Thesis. Ankara.

Özarslan, Metin ve Veren, Ergün. (2021). "Halkbilimi Derleme Yöntemlerinde Adı Anılmayan Bir Derleme Biçimi İçin Teklifler". *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırma Dergisi*, 9/25: 1-10.

Serttaş, Fatma Özgü & Uluöz Davut. (2021). "The Impact of Syrian Migration on Unemployment: Evidence from Turkey". *Adam Academy Journal of Social Sciences*, *11*/1: 1-30.

Şanlı, Hakan. (2022). *Suriyeli Sığınmacıların Şehre Entegrasyonuna Yönelik Bir Saha Araştırması: Bursa*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Doktora Tezi. İstanbul.

Tuna, Ayşe Banu. (2022). "Bizim Büyük Sınavımız: Mülteciler". *İST anbul*, 11: 10-21.

Uenal, Fatih. (2016). "Disentangling Islamophobia: The Differential Effects of Symbolic, Realistic, and Terroristic Threat Perceptions as Mediators Between Social Dominance Orientation and Islamophobia." *Journal of Social and Political Psychology*, 4/1: 66-90.

Voci, Alberto & Hewstone, Miles. (2003). "Intergroup Contact and Prejudice Toward Immigrants in Italy: The Mediational Role of Anxiety and the Moderational Role of Group Salience". *Group Processes & Intergroup Relations*, 6/1: 37-52.

Yanbolluoğlu, Özge. (2018). *Suriyeli Mültecilere Yönelik Duygular ve Algılanan Sosyal Mesafede, Gruplararası Pozitif ve Negatif Temas, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Gruplararası Tehdit ve Gruplararası Kaygının Rolü.* Bursa Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Bursa.

Zor, Ayşegül. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Farklılıkla Bir Arada Yaşama Deneyimi (Bursa-Orhangazi Örneği)*. Sakarya Üniversitesi yüksek Lisans Tezi. Sakarya.

Kaynak Kişiler[22]

KK1 - Fahri Y. – 17 Yaş – Lise Öğrencisi.

KK2 – Hüseyin H. – Yaş 53, Taksici.

KK3 – Muhammed F.A. – Yaş 58 – Elektrik Teknikeri ve İkinci El Eşya Satıcısı.

KK4 – Samir ? – 63 Yaş - Bakkal.

KK5 – Halid El-Urfalı – 30 Yaş - Kitapçı.

KK6 – Abdullah ? – Yaş 52 – Kuruyemiş Çalışanı.

KK7 – Sezgin Ö. – 69 Yaş - Tekstil Emeklisi.

KK8 - Y.Y. – 72 Yaş – Makine Mühendisi.

KK9 - Kağan İ. – 17 Yaş – İşsiz.

KK10 – Metin E. – Yaş 54 - İşveren.

KK11 – Nejdet ? – Yaş 65 - Elektronikçi.

KK12 – Rafet A. – Yaş 26 - Berber.

KK13 - Ali Gazal – 24 Yaş – Koltuk Döşemeci.

KK14 – Hasan B. – Yaş 42 – Beyaz Eşya Tamircisi.

KK15 – Muhammet S. – Yaş 30 - Terzi.

KK16 – Soner ? – Yaş 69 - Aşçı.

KK17 – Cemal ? – Yaş 19 – Kuruyemiş Çalışanı.

KK18 – Mustafa Asman – Yaş 18 - İşçi.

KK19 – Ahmet K. – Yaş 72 – Emekli.

[22] Görüşmeler 15-20 Eylül 2023 tarihleri arasında farklı gün ve zamanlarda bazen bir kişiyle birden fazla kez görüşerek gerçekleştirilmiştir.